

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата філологічних наук

Печко Ніни Миколаївни

на дисертаційне дослідження Каузи Ірини Богданівни

“Думка у думці як форма внутрішнього мовлення в англійськомовному художньому прозовому тексті (на матеріалі романів Маргарет Дреббл”

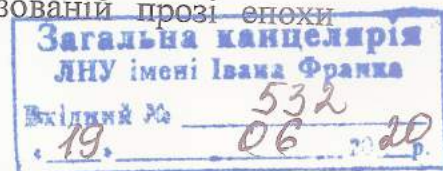
[Львів: Національний університет “Львівська політехніка”, 2020. 234 с.],

поданої на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за

спеціальністю 10.02.04 – германські мови

Сучасна лінгвістична парадигма аналізу художнього тексту характеризується переходом від вивчення лінійної організації тексту до його осмислення як багатовимірного художнього простору, як динамічного продукту мовомислення (Р. Барт) та певного виду дискурсу зі властивими йому лексико-стилістичними та функціональними ознаками (В. Красних). На перший план виходить вивчення оповідних технік (Бехта І. А., Х. П. Аббот, С. Четман), мовленнєвої поведінки наратора та персонажів (її екзофазна та ендофазна актуалізація), перехрещення дискурсних зон текстових антропоморфів (М. Аддіс, М. К. Милих), прагматична та лексико-структурна реалізація когнітивних станів художніх персонажів (М. Бахтін, Ю. Кристева, В. А. Кухаренко), зокрема й у вияві невласне-прямого мовлення.

Подане до розгляду дисертаційне дослідження має *об'єктом* своєї наукової рефлексії одну із форм багатопланового внутрішнього мовлення (Дуд), актуалізовану в англomовних художніх творах епохи постмодернізму, прикладом яких є романи британської письменниці Маргарет Дреббл. Притримуючись новітніх лінгвістичних тенденцій вивчення художньої інтеріоризації дійсності, авторка аналізує текстові особливості *думки у думці* (Дуд) як певної форми внутрішнього мовлення персонажа, фрагменту його наративного мовомисленнєвого потоку, що вербалізується у художньому дискурсі як вияв ендофазного мовлення. Така форма нарації (вияв невласне-прямого мовлення), властива експериментальній літературі, а саме психологізованій прозі епохи

постмодернізму та вирізняється складною архітектонікою, оскільки почасти є прикладом мовленнєвої інтерференції, дифузії різних точок зору, взаємопроникнення і взаємного мовленнєвого впливу дискурсів наратора та персонажів, контамінації суб'єктно-авторських перспектив і планів (Бехта І.А.). Авторка пропонує новий глибинний рівень дослідження внутрішнього мовлення, виокремлюючи художні пласти та підрівні експансії колективної або індивідуальної персонажної свідомості, думок, конотацій та оцінних позицій через призму рефлексій конкретного персонажа. Таким чином, відбувається аналіз думки у думці, одного художнього виміру в іншому з метою розкриття внутрішнього світу персонажа, його переживань та емоцій, створення уявного художнього образу.

Метою дисертаційної праці, яка виконана у руслі антропоцентричного підходу, є встановлення комунікативно-прагматичної зумовленості реалізації думки в думці, як однієї з ендофазних форм невласне-прямого мовлення у британському художньому прозовому тексті кінця ХХ – початку ХХІ століття через вияв її *семантичних, структурних та функційних* рис в комунікативному просторі романів британської письменниці Маргарет Дреббл.

Невласне-пряме мовлення як форма психологічної наративної оповіді викликає неабиякий інтерес серед фахівців, що займаються комунікативними студіями (Л.Г. Бабенко), текстовим та дискурсним аналізом (О. А. Бабелюк, О. П. Воробйова, Д. Таннен), психолінгвістикою (Е. Джон, А. М.Туллет) та лінгвопрагматикою (Д. Герман, М. Лочер), що доводить багатоаспектність цього феномену та необхідність комплексного підходу. Попри неабияку зацікавленість цією проблематикою системний комплексний підхід до вивчення Дуд як форми внутрішнього мовлення не був зреалізований у лінгвістичних студіях, що доводить *актуальність цього дослідження*.

Заявлена наукова праця абсорбувала новітні лінгвістичні здобутки у царині *постмодерністської поетики і художнього дискурсу, лінгвістики тексту, наратології, прагмалінгвістики та дискурсного аналізу*. Відрадно, що дисертантка вибудувала методичку, керуючись синтезом найбільш дієвих підходів

(лінгвокультурологічного, лінгвопоетичного та прагмалінгвістичного) для вивчення такої специфічної та складної форми невласне-прямого мовлення як думка у думці (Дуд). Зокрема, авторка аналізує Дуд як одну з форм ендofазного мовлення опираючись на *структурно-системний* аналіз форм внутрішнього мовлення та *комунікативно-прагматичний* (функційний) аналіз, а також *нарративний* аналіз. Загалом, І. Кауза чітко визначила чотири поступальні етапи дослідження Дуд, у ході яких були сформульовані теоретичні засади цієї ендofазної форми з її ознаками та структурою, а також було здійснене практичне вивчення тестової експлікації Дуд, її комунікативного та нарративного потенціалу. Обрана методика, що ґрунтується на *функційному, структурно-системному та інтерпретаційному* аналізі, відповідає визначеній меті та завданням дисертаційної праці, що беззаперечно апелює на її користь. Алгоритм вивчення Дуд як форми внутрішнього мовлення був виразно окреслений у другому розділі дисертаційного дослідження (2.2, с. 78-84).

Інновативність цієї праці полягає в системному підході до об'єкта наукової рефлексії. Було визначено роль, типи та місце Дуд як ендofазної форми невласне-прямого мовлення в архітектоніко-композиційній організації британського художнього дискурсу (3.1). З платформи *лінгвокультурології, лінгвопоетики і прагманаратології* було здійснено детальний опис її комунікативних маркерів/ репрезентативних способів (3.1.3, с. 105-111), що на матеріалі англійської мови проводиться вперше та складає **наукову новизну** цього дослідження; описано комунікативно-прагматичні риси семантики Дуд британського художнього дискурсу (3.2).

Уваги заслуговує й четвертий практичний розділ дисертаційної праці, де було здійснено розлогий аналіз Дуд як ускладненої комунікативної структури та домену текстової інтерференції (4.1.1), визначено її функційний потенціал з огляду дискурсної зони персонажа та автора-наратора (4.1, с. 163-164), проаналізовано авторські модифікації Дуд як форми невласне-прямого мовлення (4.1.2). Усе це дозволяє говорити про *системний, комплексний та ґрунтовний* характер дослідження.

Разом з тим, визнаючи наукові здобутки дисертаційної праці Ірини Богданівни Каузи та перспективність її основних ідей, вважаю за потрібне висловити певні *зауваження* та *побажання*, а також привернути увагу до тих положень, що вимагають *додаткових роз'яснень*:

1. Перше зауваження стосується термінологічного апарату, а саме уточнення складових Дуд як внутрішньої форми мовлення. Потребує чіткішої експлікації поняття думки (1) як “вкраплення конкретних мисленневих сегментів” (с. 8 АКД), першого конститутивного елементу у структурі цієї наративної форми. Що розуміється під таким “вкрапленням”? Який його статус та організуюча домінанта? Чи зауважила авторка, що думка *одного* персонажа в окремих випадках реалізується як “*we-case*” (с. 82; с. 124), тобто думка *множинного, колективного* персонажа? Задля кращої ідентифікації Дуд у контекстуалізованому фрагменті варто було б графічно виділяти цей художньо-текстовий елемент (с. 8-10 АКД) або робити винесення з додатковим поясненням (за зразком дисертації).
2. Наступне зауваження логічно впливає із попереднього та стосується типологізації Дуд. А саме, існує певна розбіжність (суперечність) між основним визначенням Дуд як думки *одного* персонажа (вкраплення його конкретних мисленневих сегментів) у мисленні *іншого* та типологізованими текстовими варіантами, де Дуд – це 1) думка *одного* персонажа у *власних* спогадах або 2) думка *одного* персонажа у *власних* міркуваннях (с. 8 АКД, с. 100). У зазначених типологічних варіантах не прослідковується діалектична опозиція «Я» - «інший», «свій» - «чужий». Чи означає це, що базова дефініція Дуд має бути дещо уточнена (розширена)?
3. Уточнення вимагає визначення місця Дуд в координатах внутрішнього та зовнішнього мовлення художнього дискурсу. Дисертантка наголошує на взаємозалежності Дуд та інших форм ВнМ, згадуючи, приміром Дуд у *структурі потоку свідомості* (с. 39), *вкраплення Дуд у внутрішній монолог* (С.40), або Дуд як вияв різних форм НПМ: *внутрішніх рефлексій, потоку свідомості, внутрішнього монологу* (с. 156-157). Відтак, автономне

функціонування цієї форми ендofазного мовлення потребує верифікації, підтвердження або ж спростування. Окрім цього, трактування Дуд як *контактної типологічної ланки між зовнішнім та внутрішнім мовленням* (с. 41, с. 46) та *типологічної ланки внутрішнього мовлення художніх текстових співбесідників* виглядає дещо непослідовно (водночас в праці домінує визначення Дуд як однієї з *ендофазних форм НПМ у фактурі персонажного дискурсу* (с. 46)).

4. Варто уникати вживання авторських неологізмів *конгетивний потенціал* (АКД, с. 7), архаїзмів на кшталт *негліжово* (с. 67), термінів, утворених шляхом транслітерації іншомовних слів: *патерн* (с. 30, с. 43), *пенетрація* (с. 36, с. 44), *елімінуються* (с. 53, с. 160), *прелімінована* (с. 99), що засмічує метамову та не додає прозорості науковому викладу.
5. В авторефераті не вказані подальші перспективи дисертаційного дослідження.

Водночас, зазначені зауваження не торкаються основного змісту дисертації та не применшують її загальну високу оцінку та беззаперечну актуальність. Виконане у міжпарадигмальній площині, дисертаційне дослідження має логічний, послідовий характер, забезпечений коректно обраною методикою дослідження. Остання підтвердила свою валідність та може слугувати своєрідною методологічною матрицею для аналізу інших форм ендofазного (екзофазного) текстового мовлення.

Робота, яка складається зі вступу, двох теоретичних та двох практичних розділів із висновками та додатками, має цільний, завершений вигляд, достатній обсяг (234 с., із них основний текст – 176 с.) і оформлена згідно вимог, що висуваються до кандидатських дисертацій. *Достовірність* результатів дослідження забезпечується опрацюванням солідного списку фахової літератури (448 позицій), застосуванням адекватних методів аналізу, за допомогою яких опрацьовано достатній обсяг матеріалу (2184 контекстуалізовані фрагменти, виписані із 12 романів М. Дреббл загальною кількістю 5271 стор.). Одержані висновки цілком аргументовані, обґрунтовані та відзначені науковою новизною.

У цілому, дисертація є завершеною працею у галузі *прагманаратології* та *лінгвістики тексту* та містить напрацювання та положення, що в сукупності вирішують конкретну лінгвістичну проблему.

Дисертація написана коректною мовою, гарно виконана в технічному плані, вирізняється продуманістю й добротністю виконання. Її авторка проявила себе вдумливим, серйозним і сумлінним дослідником, здібним до самостійного й творчого вирішення складних проблем лінгвістичної науки. Зміст **автореферату** адекватно відбиває букву і дух дисертації, а **фахові публікації** (11 одноосібних публікацій, з яких 4 статті в іноземних наукових журналах) повністю висвітлюють основні її положення.

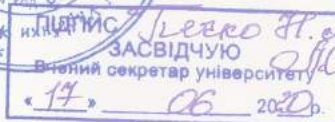
На підставі детального знайомства з текстом наукової праці, авторефератом та основними публікаціями вважаю, що дисертаційне дослідження *“Думка у думці як форма внутрішнього мовлення в англійськомовному художньому прозовому тексті (на матеріалі романів Маргарет Дребл)”* відповідає чинним вимогам, що висуваються до дисертацій філологічного профілю, а його авторка, Кауза Ірина Богданівна, **заслуговує** на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент
кандидат філологічних наук
доцент кафедри іноземних мов та перекладу
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Печко Н. М.

Підпис канд. філологічних наук, доцента Печко Ніни Миколаївни засвідчую:

Вчений секретар
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки
канд. філол. наук, доцент

Семенюк Л. С.